

„DEJTONSKI SPORAZUM JE ŠANSA ZA BOSNU I HERCEGOVINU“

**Izlaganje Alije Izetbegovića na Skupštini Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo,
29. novembar 1995. godine**

„Gospodo narodni poslanici,

dragi gosti i prijatelji,

ovih dana okrenuta je nova stranica naše bosanske historije. Piše je vrijeme, ali najvažnije stranice, ipak, mi ispisujemo.

Ta nova stranica okrenuta je u dalekom Daytonu 21. novembra 1995. godine prihvatanjem Općeg okvirnog sporazuma o miru u Bosni i Hercegovini i njegovih jedanaest aneksa.

Iako ste – nadam se – blagovremeno dobili njegov integralni tekst, dozvolite mi da se u najkraćim crtama osvrnem na ovaj prilično obiman dokument od više od 100 gusto kucanih stranica.

Sporazumom, čiji su potpisnici Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija, predviđen je prestanak rata, a tri strane priznale su jedna drugoj suverenu jednakost, dok su članom 10. ovog Sporazuma Republika Bosna i Hercegovina i Savezna Republika Jugoslavija priznale jedna drugu kao suverene i nezavisne države unutar njihovih međunarodno priznatih granica. S jedanaest aneksa koji su sastavni dio Općeg okvirnog sporazuma regulirana su različita pitanja, bolje reći, oblasti koje se odnose na obustavu rata i unutrašnje promjene u BiH.

Učinit ću kratak osvrt na svaki od ovih aneksa.

U Aneksu 1., koji se sastoji od dijela A i B, nalazi se Sporazum o vojnim aspektima mirovnog ugovora (dio A) i Sporazum o regionalnoj stabilizaciji (dio B).

Sporazumi sadrže tri ključna elementa:

1. razdvajanje snaga po sadašnjim linijama konfrontacije i potom uspostavljanje novih linija između entiteta prema Dejtonskom sporazumu;
2. odnos između IFOR-a i zemlje „domaćina“;
3. podizanje embarga na oružje i potrebe za dugoročnu sigurnost Bosne i Hercegovine, uključujući regionalno razoružanje i jačanje naših odbrambenih sposobnosti.

Kad je u pitanju prvi element, 30 dana nakon stupanja na snagu Sporazuma, sve strane treba da se povuku 2 km (u gradovima 1 km) od linije sadašnjeg prekida vatre, a nakon toga, u roku od 45 dana, gdje ima razlike između linije prekida vatre i nove linije razgraničenja između entiteta, jedna ili druga strana treba da se povuku na te nove linije.

Prema stanju na terenu, naša vojska se nigdje neće morati povući. U vezi sa drugim elementom, valja reći da od početka povlačenja sa linija, IFOR (NATO) će se rasporediti između strana, pri čemu će NATO imati puno pravo kretanja i akcije na eventualne provokacije, bilo da se radi o aktivnom napadu ili ozbiljnoj vojnoj prijetnji. Također se očekuje da će se većina vojske demobilizirati ili povući u kasarne.

Kad se radi o trećem elementu, poznato je da je na osnovu Dejtonskog sporazuma već sutradan inicirano ukidanje embarga na oružje. Iako se oružje može odmah kupovati, u prvih 90 dana nema uvoza oružja, a tek nakon 180 dana može se uvoziti teško naoružanje (topovi i tenkovi).

Armija RBiH i HVO u perspektivi postaju Vojska Federacije, s tim da se svaka vojska na teritoriji Republike mora ponašati u skladu sa suverenitetom, teritorijalnim integritetom i Ustavom BiH. Važna je odredba da se sve druge vojne snage (Republike Hrvatske, Srbije, dobrovoljci i druge vojne snage koje nisu bosanske) moraju povući sa teritorije BiH u roku od 30 dana.

U skladu sa novim stanjem, traži se novi sporazum za vojni balans u cijeloj regiji. Balans se uspostavlja na osnovu broja stanovnika, što znači 5 za Srbiju i Crnu Goru prema 2 za Hrvatsku i 2 za BiH. Unutar BiH odnos je 2:1 za Federaciju i srpski entitet. Prema ovom, dolazi do sniženja naoružanja Srbije i Crne Gore na nivo koji će naknadno biti dogovoren. S druge strane, Vojska Federacije BiH bit će pojačana teškim oružjem, da bi se dostigao navedeni balans na nivou koji će biti konačno usaglašen. Kako je predsjednik Clinton u ponedjeljak navečer potvrdio, Amerika i druge prijateljske zemlje će osigurati novi povećani kapacitet vojnih snaga Federacije kroz naoružanje i obuku. Ovo treba da se osigura koncem prve godine po potpisu Mirovnog sporazuma, nakon što se većina trupa NATO-a povuče.

Aneks 2. sadrži mapu razgraničenja između Federacije i entiteta sa srpskom većinom. Uz Ustav BiH, mape unutrašnjeg razgraničenja bile su predmet najintenzivnijih rasprava koje su vođene već od prvog dana. Najteže rasprave ticale su se Sarajeva, Goražda i Posavskog koridora. Na pitanju Posavine došlo je do ostavke člana delegacije Krešimira Zubaka, a na pitanju Brčkog, u jednom trenutku, i do prekida rada konferencije. S obzirom na važnost ovog pitanja i veliki interes naše javnosti, dozvolite mi da iznesem neke pojedinosti koje će baciti više svjetla na način rješavanja ovog pitanja i na rad naše delegacije.

Od prvog dana Srbi su za sebe tražili Brčko i proširenje koridora nasuprot ovom gradu sa sadašnjih 5 na 18 kilometara i u ovom zahtjevu ostali su uporni do posljednjeg dana. Suočeni sa mogućim krahom pregovora, mi smo petnaestog dana pregovora predložili da pitanje Brčkog ostane otvoreno i da se naknadno riješi arbitražom ili na neki drugi način. U međuvremenu smo predlagali da se Brčko i polukružna zona u radijusu od 10 do 15 km na jugu stavi pod nadzor međunarodnih snaga, što bi vrijedilo za narednih 5 – 10 godina. Milošević je oba prijedloga odbio. Uprkos ponovljenim raspravama, pitanje je ostalo neriješeno sve do nedjelje, 19. novembra, datuma koji je američka strana bila odredila kao krajnji rok kada se

pregovori moraju zaključiti. Pošto je i taj rok prošao, američki državni sekretar Warren Christopher, u pokušaju da pregovore spasi, produžio je rok za daljna 24 sata. Razgovori o ovom i još nekim neriješenim pitanjima trajali su čitav dan i noć, ali za Brčko i koridor pored njega rješenja nije bilo. Dvadesetog novembra, oko 10 sati uvečer, dobili smo zahtjev da najkasnije do 11.30 damo naš konačni stav. U označeno vrijeme, član delegacije Šaćirbegović posjetio je Christophera i prenio mu naš stav da mi ostajemo pri našoj odluci, tj. da ne možemo odstupiti od Brčkog, niti pristati na proširenje koridora. Pola sata nakon toga, bilo je to u ponoć 20. i 21. novembra, dobili smo pismeno saopćenje kojim se konstatira da su pregovori pretrpjeli neuspjeh i da se ovim američko posredovanje smatra okončanim. Međutim, u toku noći došlo je do preokreta. Sve pojedinosti još nisu poznate, ali vjerovatno negdje poslije ponoći Milošević je obavijestio Christophera da prihvata arbitražu za Brčko i koridor, o čemu smo mi izviješteni sutradan oko osam sati. Mi smo prihvatili ovaj kompromis, čime je bio otvoren put parafiranju Dejtonskog sporazuma u cjelini. Kao što je poznato, to je obavljeno 21. novembra 1995. u tri sata po američkog vremena, odnosno u devet sati po našem.

Kad je riječ o kartama, mi, naravno, ne možemo biti zadovoljni, ali bili smo odlučili da se stalno držimo jednog pravila, naime, da nigdje, ni na jednoj tački, nema povlačenja naših jedinica. Htijući da održimo ovaj princip, mi nismo uspjeli da vratimo neke teritorije koje smo željeli da vratimo. Mogli smo to učiniti samo prihvatanjem povlačenja sa nekih drugih teritorija, posebno u Krajini. Između dva zla izabrali smo manje. Mislim da ni srpska strana nije uspjela da ostvari svoje ciljeve. Nije uspjela da podijeli Sarajevo, da proširi koridor kod Brčkog i da dobije izlaz na more.

Integralni dio Sporazuma sadrži i topografsku kartu razmjere 1:50.000, koja daje preciznu liniju razgraničenja između entiteta. Nakon stupanja na snagu Sporazuma, zajednička komisija će pripremiti tehnički dokument sa preciznim fizičkim opisom linije razgraničenja.

Evo još nekoliko napomena o ostalim aneksima.

Aneks 3. – Sporazum o izborima. Izbori treba da se održe u roku od šest mjeseci nakon stupanja na snagu ovog sporazuma, ali ako OSSE ocijeni da je zbog ispunjenja uvjeta potrebno odgađanje, ne kasnije od devet mjeseci.

Kada je riječ o izborima, naši prvobitni zahtjevi su osjetno reducirani, ali smatramo velikim uspjehom što smo se izborili za direktne izbore za Predsjedništvo i oba parlamenta – republički i entitetski. Ovo pruža šansu srpskom narodu da odstrani zločince i na čelo naroda dovede razumnije ljude.

OSSE će uspostaviti izbornu komisiju koja će utvrditi izborna pravila u vezi sa registracijom političkih stranaka, podobnošću kandidata i ulogom domaćih i međunarodnih posmatrača, itd. Mandat ove komisije jeste i nadzor nad svim aspektima izbornog procesa.

Uprkos otporu koji smo imali u Daytonu, uspjeli smo da za aktivno biračko pravo u pravilu budu relevantan popis i prebivalište građana iz 1991.

Aneks 4. – Ustav. BiH nastavlja svoj državno-pravni kontinuitet i međunarodni subjektivitet u postojećim međunarodno priznatim granicama. Ustavom se vrši samo unutrašnja ustavno-pravna rekonstrukcija, odnosno ustrojstvo BiH kao složene države.

Na nivou BiH kao države postojat će Skupština, Predsjedništvo, Vijeće ministara, Ustavni sud, Centralna banka, kao i niz drugih zajedničkih institucija predviđenih u drugim aneksima Sporazuma.

Državi BiH pripadaju isključivo ovlaštenja u domenu vanjske politike, spoljnotrgovinske politike, carinskog sistema, monetarne politike, izbjeglica, funkcioniranja zajedničkih i međunarodnih komunikacija i kontrole zračnog prometa. Predviđena je i jedinstvena valuta na čitavom području BiH.

Pravo entiteta na posebne paralelne odnose sa susjednim državama limitirano je odredbom da ti odnosi moraju biti u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom BiH, kao i odobrenjem takvog sporazuma od Parlamenta BiH.

Obaveza entiteta je da u roku od tri mjeseca usaglase svoje ustave sa Ustavom BiH.

Važno je napomenuti da organi vlasti, institucije i druga tijela BiH nastavljaju funkcionirati u skladu sa važećim pravom dok ne budu na legalan način ili sporazumno zamijenjeni.

Aneks 5. – Sporazum o arbitraži. Ovaj sporazum predviđa obavezu entiteta da će prihvatiti arbitražu za sporove među sobom.

Aneks 6. – Sporazum o ljudskim pravima. Ovim sporazumom strane su se obavezale da osiguraju najširi korpus ljudskih prava i sloboda. Komisija za ljudska prava, sastavljena od dva tijela, Doma ljudskih prava i Ureda ombudsmena, zajedno sa nevladinim i međunarodnim organizacijama za zaštitu i unapređenje ovih prava, predstavlja mehanizam za zaštitu ljudskih prava i sloboda na ukupnoj teritoriji BiH, s tim da će pet godina nakon što ovaj sporazum stupi na snagu Vlada BiH preuzeti poslove ove komisije.

Aneks 7. – Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima. Ovim sporazumom se garantira da izbjeglice i raseljena lica imaju pravo na povratak u svoje domove, uključujući pravo na povrat imovine ili, u nemogućnosti toga, pravo na pravičnu naknadu imovine.

Sporazum definira preduvjete za povratak, kao i ulogu i pomoć međunarodnih organizacija u poslovima repatrijacije.

Sporazum predviđa vodeću ulogu UNHCR-a u koordiniranju svih akcija što pomažu u repatrijaciji i pomoći izbjeglicama i raseljenim licima, kao i formiranje Komisije za raseljena lica i izbjeglice čiji je zadatak rješavanje svih pitanja, uključujući imovinska, vezanih za ostvarivanje prava na povratak kućama.

Aneks 8. – Sporazum o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika. Prema ovom sporazumu, osniva se Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika čiji je zadatak čuvanje kulturnog identiteta BiH. Ovako su, na osnovu naših sugestija, definirani uloga i zadatak ove komisije čije će odgovornosti nakon pet godina preuzeti Vlada BiH.

Aneks 9. – Sporazum o osnivanju javnih korporacija BiH. Ovim sporazumom, na osnovu ženevskih principa, formirane su Saobraćajna korporacija i Komisija za javne korporacije, koja će predložiti formiranje javnih korporacija u domenu komunalnih, energetske, poštanskih i drugih usluga.

Aneks 10. – Civilna implementacija. Civilna implementacija Dejtonskog sporazuma će biti izvršena kroz mehanizam nezavisan od vojne implementacije, tj. IFOR-a.

Civilnu implementaciju će voditi visoki predstavnik i zamjenik predstavnika, koji će biti odgovorni Konferenciji za implementaciju mira, tijelu sa stalnim sjedištem u Bruxellesu.

Zadaci Konferencije za implementaciju miru i njenih predstavnika će obuhvatiti gotovo sve dužnosti, osim vojne, i uključit će policiju i vladine institucije, kao i razne aktivnosti za rekonstrukciju BiH.

I konačno, Aneks 11. – Sporazum o međunarodnim policijskim snagama. Radi ostvarivanja međunarodno priznatih ljudskih prava i sloboda, ovim sporazumom se traži da Vijeće sigurnosti UN-a uspostavi Međunarodne policijske snage (IPTF).

Aktivnost Međunarodnih policijskih snaga će biti koordinirana putem visokog predstavnika u okviru civilne implementacije mirovnog sporazuma.

To bi, u najkraćem, bio prikaz nekih važnijih odredaba koje sadrži Opći okvirni sporazum o miru u BiH sa njegovim aneksima.

Ovdje, u sali, sa nama se nalaze članovi pregovaračke delegacije i članovi ekspertnog tima, profesori Trnka i Begić, koji će moći, po potrebi, dati bliža objašnjenja pojedinih odredaba Sporazuma. Sa moje strane, ja bih rečenom dodao sljedeće:

1. Stalno me pitaju, je li bilo pritisaka? Mogu reći: direktnih nije bilo, ali bilo je indirektnih i oni su glasili: ako ovi pregovori iz bilo koga razloga propadnu, Amerika se definitivno povlači. Morat ćete sa Evropom rješavati vaš problem, a mi znamo šta to znači. Sva Evropa je bila tamo prisutna i ona je, kroz usta svojih predstavnika, ponavljala: ako se Amerika povuče, i mi ćemo se povući. Prepuštam vam da procijenite je li bilo pritisaka ili nije i u kakvu kategoriju ova „prijateljska upozorenja“ spadaju.
2. Karadžićevi Srbi oko Sarajeva priređuju pozorište za stranu publiku, posebno američku. Odvija se „događanje naroda“ od žena, djece i starica, sugerirajući strancima i gledaocima da su u pitanju civili. A radi se o pokušaju da se na spornom području zadrže vojnici – u stvari ubice, koji su 44 mjeseca kukavički ubijali građane Sarajeva, gađali sve ono što čini grad gradom – bogomolje, škole, bolnice, biblioteke. Sada se oni ne vide, sada su se negdje posakrivali, a pred kamere stavili žene i djecu. Hoću da kažem vrlo jasno: garantiramo punu sigurnost civilima, ali garantiramo i ubicama da će ih stići kazna – prije ili kasnije. A za one što bi mogli nasjesti Karadžićevoj propagandi, evo nekoliko statističkih podataka.

Na devet općina koje su činile regiju Sarajeva (bez općine Pale), prema popisu 1991. godine, živjela su ukupno 510.604 stanovnika, od toga 145.900 Srba. Od ovog broja Srba na slobodnom dijelu Sarajeva živjelo je 73.086 stanovnika, a na okupiranom (pod kontrolom Karadžićeve vojske) 72.815 Srba. Obaviješteni smo da danas na tom prostoru živi jedva polovina toga broja stanovnika, dakle, jedva nešto oko 40 hiljada ljudi. U svojoj propagandi, za one koje žele prevariti, ili za one koji pristaju da budu prevareni, oni obično dodaju još 100 hiljada, pa umjesto realnih 40 hiljada, operišu

cifrom od 140 hiljada Srba, koji bi, navodno, trebali napustiti svoje domove, kažem navodno jer od njih to niko ne traži.

Uvijek smo razlikovali Srbe od četnika i nastavit ćemo da to činimo i ubuduće. Ali, ima jedan uvjet za to: da Srbi smognu snage da među sobom povuku tu razliku.

3. Mir je šansa za Bosnu. Ovo jeste mir bez istine i pravde, ali umjesto da se pitamo kako je takav mir moguć, umjesto da se uzalud mučimo nad tim pitanjem, nastavimo da radimo na najbolji način. Priredili smo svijetu čudo bosanskog otpora, priredimo mu čudo bosanskog mira. Dolazi vrijeme školovanja i obnove. Oni su imali više topova i tenkova. Mi smo imali više duha i hrabrosti. Kada topovi zašute, naša prednost bit će očigledna.

I na kraju, u ovom času sjetimo se naših palih boraca, mnogih znanih i neznanih junaka i onih koji se danas nalaze na linijama. Ono što je sačuvano i postignuto, sačuvano je zahvaljujući njihovoj požrtvovanosti i hrabrosti. Bez njih bi čitava Bosna bila samo jedna velika Srebrenica.

Hvala.“